УДК 821.531-31.09
DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.5/48

Налімова А. О.
https://orcid.org/0009-0003-9675-4383
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОБРАЗ ЛІТНЬОЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ КОРЕЙСЬКІЙ ПРОЗІ: МІЖ КОНФУЦІАНСЬКОЮ ТРАДИЦІЄЮ ТА НОВОЮ ЕТИКОЮ СТАРІННЯ

У статті досліджено особливості художньої репрезентації образу літньої людини у сучасній прозі Республіки Корея крізь призму трансформації конфуціанської системи цінностей та формування нової етики старіння. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією сімейних моделей, послабленням традиційних міжпоколінних зв'язків і переосмисленням ролі літньої людини в суспільстві, як наслідок демографічних змін та стрімкого старіння населення у Республіці Корея. Ці процеси знаходять відображення в сучасній художній літературі, де старість перестає бути лише біологічною або соціальною категорією і постає складним культурним феноменом.

Метою статті є визначення особливостей художньої інтерпретації образу літньої людини в сучасній корейській прозі та виявлення взаємодії традиційних конфуціанських уявлень про старість із новими моделями її осмислення..

Доведено, що сучасна корейська література демонструє істотну трансформацію образу літньої людини. Якщо в традиційній конфуціанській культурі старість асоціювалася насамперед із моральним авторитетом, сімейною мудрістю та соціальним престижем, то в сучасній прозі вона дедалі частіше репрезентується через мотиви самотності, соціальної ізоляції, втрати сімейних зв'язків, переосмислення власної ідентичності та пошуку нових форм людської взаємодії. Водночас літня людина залишається носієм культурної пам'яті, історичного досвіду й моральної рефлексії.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі образу літньої людини як художньої моделі, що відображає трансформацію морально-етичних домінант сучасного корейського суспільства, а також у запропонованій типології літніх персонажів сучасної корейської прози.

Ключові слова: *сучасна корейська література, образ літньої людини, конфуціанство, age studies, художній образ, корейська література.*

Постановка проблеми. Однією з найхарактерніших рис сучасного корейського суспільства є стрімке старіння населення. Зростання тривалості життя, зниження народжуваності, урбанізація, поширення нуклеарної сім'ї та індивідуалізація соціальних відносин суттєво змінили традиційну модель взаємодії між поколіннями. Якщо впродовж століть конфуціанська система визначала літню людину як моральний центр родини, хранителя сімейної пам'яті та беззаперечним авторитетом, то сучасне корейське суспільство дедалі частіше стикається з проблемами самотності літніх людей, їхньої соціальної ізоляції, економічної незахищеності та втрати традиційного статусу.

Такі зміни безпосередньо позначилися на сучасній художній літературі. Проза другої половини XX – поч. XXI ст. дедалі частіше звертається до тем старіння, смерті, деменції, розриву між поколіннями, психологічної самотності та переосмислення людської гідності. Літня людина перестає бути другорядним персонажем, який уособлює лише традицію, натомість стає центральним персонажем, внутрішній світ якого розкривається через складні моральні, психологічні й соціальні конфлікти.

Попри зростання інтересу до проблем старіння в гуманітарних науках, у вітчизняному кореєзнавстві ця тема практично не була предметом окремого комплексного літературоз-

© Налімова А. О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

навчого дослідження. Наявні праці переважно присвячені соціологічним або демографічним аспектам старіння, тоді як художня репрезентація літньої людини залишається недостатньо висвітленою.

Аналіз останніх досліджень. У світовому літературознавстві проблема старіння активно розробляється в межах напряму Age Studies, який сформувався на перетині літературознавства, культурології, соціології та геронтології. Представники цього напряму розглядають старість не як виключно біологічний процес, а як культурно зумовлену категорію, що формується суспільними уявленнями, історичним досвідом та художніми практиками.

Важливе місце посідають дослідження М. Ґаллетт, яка розглядає старіння як культурний наратив [2], а також праці К. Вудворд, присвячені взаємозв'язку пам'яті, тілесності та вікової ідентичності [4, с. 149–163]. Значний внесок у розвиток теорії зробили С. Чіверс, М. Хепворт, які сформували концепцію етики турботи (care ethics) [1; 3], що набуває дедалі більшого значення під час аналізу сучасної літератури.

У корейському літературознавстві дослідження образу літньої людини переважно відбуваються у межах наукових розвідок присвячених 노년 소설 («романів про літніх людей», «романів про старість») пов'язані з аналізом трансформації конфуціанської моделі сім'ї, міжпоколінних конфліктів, демографічної кризи та змін соціальної ролі літніх людей. Одним з перших до дискусії щодо виокремлення в окрему категорію노년 소설 («романів про старість») звернувся Кім Бьонік, який стверджував, що особливістю таких творів є те, що персонажі стикаються зі «зрілим ставленням до життя», «інтимною атмосферою людського буття» та «прагненням позбавитися від бажання згаснути» [6, с. 304–306].

Со Чонгчжа дослідила взаємозв'язок між уявленнями про старість та сюжетною структурою творів. Проаналізувавши твори про старіння, дослідниця запропонувала поділ на «романи про проблеми старіння» зі спадною структурою, що висвітлюють негативне сприйняття старості, та «романи про зрілість» з висхідною структурою, які розкривають нові можливості, такі як пригоди чи задоволення, які можливі в старості, авторка зазначила, що «романи про проблеми старіння» порушують теми «догляду за літніми батьками та ритуалів прощання», «пригнічення в старості» та «проблеми відчуження літніх людей», тоді як «романи про зрілість» присвячені «старості та довершеності буття», «зрілості жінок похилого віку» [8, с. 229–259].

Дослідник Кім Бомін зазначає, що попередні дослідження стосовно образу літніх людей зосереджуються на понятті та категоріях роману про старість, його жанрових особливостях та тематичному змісті. Хоча ці дослідження, безперечно, зробили значний внесок у розуміння творів цього жанру, вони все ще приділяють значну увагу негативним аспектам життя людей похилого віку [5, с. 6].

Проте комплексний аналіз художнього образу літньої людини як культурного феномена залишається відносно недостатньо розробленим, особливо щодо прози XXI ст.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей художньої репрезентації образу літньої людини у сучасній корейській прозі та з'ясування того, як сучасні письменники переосмислюють традиційні конфуціанські уявлення про старість відповідно до нових морально-етичних викликів.

Матеріалом дослідження є прозові твори сучасних корейських письменників, у яких образ літньої людини виконує провідну сюжетотворчу або концептуальну функцію. Аналіз художніх текстів здійснюється з урахуванням їхнього культурного контексту, особливостей авторської поетики та сучасних літературознавчих підходів до інтерпретації проблем старіння.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасної корейської прози засвідчує, що образ літньої людини зазнає істотної трансформації порівняно з традиційною конфуціанською моделлю. У класичній корейській культурі старість асоціювалася з моральним авторитетом, життєвою мудрістю, соціальним престижем і центральним місцем у родинній ієрархії. Принципи 효 (синівської шанобливості) та 장유유서 (порядок між старшими й молодшими) забезпечували літній людині символічну й практичну владу в межах родини та соціуму.

У сучасній прозі ця модель не зникає повністю, проте втрачає свою беззаперечність. Літні персонажі дедалі частіше постають не як носії незмінного морального авторитету, а як люди, змушені переосмислювати власне місце у світі, де традиційні форми стосунків у родині послаблюються. Таким чином, сучасна корейська проза фіксує перехід від нормативної конфуціанської моделі старості до її проблематизації. Старість перестає бути гарантованою позицією соціального визнання і перетворюється на простір невизначеності,

де літня людина змушена заново вибудовувати власну ідентичність.

Особливо виразно така трансформація простежується у творах Пак Вансо. У прозі письменниці літня людина зберігає зв'язок із конфуціанською етикою, однак цей зв'язок набуває трагічного забарвлення. Персонажі, які все життя спиралися на усталені поняття про сімейний обов'язок, взаємну відповідальність і повагу до старших, стикаються з байдужістю, емоційним відчуженням або неможливістю реалізувати очікувану модель родинних стосунків [9, с. 130–131].

Одним із результатів проведеного аналізу є виявлення домінування мотиву самотності у зображенні літніх персонажів. У збірці Пак Вансо «Такий самотній ти» («너무도 쓸쓸한 당신», 1999 р.) самотність літньої людини постає не лише як індивідуальний психологічний стан, а як наслідок руйнування традиційної системи взаємної турботи. Наприклад, персонаж оповідання «Засохла квітка» відчуває не стільки фізичну ізоляцію, скільки втрату символічного місця в родині. Життєвий досвід жінки, її моральний авторитет більше не гарантують емоційної близькості з молодшим поколінням [7, с. 8]. Загалом, у сучасній корейській прозі самотність має багатовимірний характер і охоплює фізичний, емоційний, соціальний та екзистенційний рівні.

Фізична самотність пов'язана з проживанням літніх людей окремо від дітей або інших членів родини. Емоційна самотність виявляється у відсутності справжнього спілкування, навіть коли формальні сімейні зв'язки зберігаються. Соціальна самотність виникає через втрату професійної ролі, зменшення кола спілкування та маргіналізацію літніх людей у суспільстві, орієнтованому на молодість і продуктивність.

У творах Кім Еран самотність літніх персонажів часто подається через повсякденні деталі: мовчання в домі, повторювані рутинні дії, очікування телефонного дзвінка, спогади про минуле, спостереження за життям інших людей. Такі деталі створюють ефект внутрішньої порожнечі та підкреслюють розрив між зовнішньою буденністю і внутрішнім переживанням героя.

Також ми виявили особливу роль пам'яті у формуванні образу літньої людини. У багатьох творах сучасної корейської прози літні персонажі постають носіями індивідуальної, сімейної та історичної пам'яті. Пам'ять виконує кілька функцій. По-перше, вона допомагає персонажеві зберегти відчуття власної ідентичності в умовах втрати соціального статусу. По-друге, вона пов'язує сучасність із минулим, перетворюючи літню людину на посередника між поколіннями. По-третє, пам'ять стає джерелом моральної рефлексії, оскільки через спогади персонажі переосмислюють власні життєві вибори, стосунки та втрати.

У прозі Пак Вансо пам'ять часто має травматичний характер. Спогади про війну, бідність, втрати близьких, складні сімейні обставини формують внутрішній світ літніх героїв і пояснюють їхню емоційну вразливість. Минуле не є для них завершеним етапом життя, а продовжує впливати на теперішнє, визначаючи спосіб сприйняття себе й інших.

Інше сприйняття пам'яті знаходимо у творах Чхве Инйон, де набуває камерного, міжпоколінного характеру. Родинні історії передаються через буденні дії, домашній простір, приготування їжі, запахи, предмети побуту й спогади, які стають своєрідними медіаторами культурної пам'яті. Минуле не протиставляється сучасності, а органічно інтегрується в повсякденне життя персонажів, формуючи їхню особисту та родинну ідентичність. Така художня стратегія особливо виразно простежується в романі «Світла ніч» («밝은 밤», 2021 р.), де жіноча пам'ять функціонує як механізм спадкоємності поколінь та осмислення історичної травми [10].

Водночас сучасна проза порушує проблему «крихкості» пам'яті. Мотиви забування, деменції, втрати спогадів підкреслюють вразливість людської ідентичності. Коли пам'ять руйнується, літня людина ризикує втратити не лише зв'язок із минулим, а й відчуття власного «я».

На відміну від традиційної літератури, де старість часто ідеалізувалася як стан мудрості та духовної зрілості, сучасна корейська проза значно більше уваги приділяє тілесному виміру старіння. Літні персонажі зображуються через фізичну втому, хвороби, обмеження рухливості, залежність від інших людей, страх втрати самостійності. Тілесність у таких текстах не є другорядною деталлю, вона стає важливим елементом художнього осмислення старості.

Показовим є те, що фізична вразливість часто поєднується з прагненням зберегти гідність. Літні герої можуть приховувати свою слабкість, уникати прохання про допомогу або болісно переживати залежність від дітей чи доглядальників. Це свідчить про напруження між традиційним уявленням про самоповагу та реальними потребами людини, що старіє.

У деяких творах тілесність стає засобом критики суспільства, яке оцінює людину за її продуктивністю. Літні персонажі відчувають, що їхнє тіло перестає відповідати вимогам сучасного ритму життя, а разом із цим зменшується і їхня соціальна видимість.

Нами виявлено, що нова етика турботи є однією з тенденцій сучасної корейської прози. На відміну від традиційної конфуціанської моделі, де турбота про батьків розглядалася насамперед як моральний обов'язок дітей, сучасні тексти акцентують емоційний, взаємний і часто проблематичний характер турботи.

У численних творах догляд за літньою людиною зображується як складний процес, що включає втому, провину, нерозуміння, конфлікти та водночас глибоку людську близькість. Турбота перестає бути однозначно героїзованою, натомість постає як щоденна практика, яка вимагає емоційних зусиль від усіх учасників взаємин.

Сучасна проза також показує, що літня людина не завжди є лише об'єктом турботи. Вона може сама піклуватися про інших – дітей, онуків, хворих родичів, друзів. Така взаємність руйнує традиційну односторонню модель залежності й підкреслює активну суб'єктність літнього персонажа.

Узагальнення результатів аналізу сучасної корейської прози дає підстави стверджувати, що художня репрезентація літньої людини характеризується високим ступенем типологічної варіативності. На відміну від традиційної корейської літератури, у якій старість переважно асоціювалася з моральним авторитетом, життєвою мудрістю та втіленням конфуціанського ідеалу міжпоколінної наступності, сучасна проза демонструє істотне розширення семантичного поля цього образу. Персонаж похилого віку постає не лише носієм культурної пам'яті, а й індикатором трансформації морально-етичних, соціокультурних і світоглядних координат сучасного корейського суспільства.

На підставі проведеного дослідження пропонуємо типологію образів літньої людини в сучасній корейській прозі:

Хранитель традиції. Персонажі репрезентують безперервність культурної пам'яті та конфуціанської етики, художня функція котрих полягає у збереженні родинної історії, моральних норм, ритуальних практик і моделей комунікації між поколіннями. Водночас сучасні автори нерідко демонструють кризу цього типу персонажа: його моральний авторитет уже не є безумовним, а традиційні цінності дедалі частіше вступають у конфлікт із реаліями урбанізованого та індивідуалізованого суспільства.

Самотня літня людина. Цей тип є одним із домінантних у сучасній корейській прозі. Його формування пов'язане з демографічними змінами, поширенням нуклеарної сім'ї, ослабленням міжпоколінної солідарності та зростанням соціальної ізоляції людей похилого віку. Самотність у художніх текстах постає не лише як психологічний стан, а як соціокультурний феномен, що відображає кризу традиційних механізмів підтримки та трансформацію моделей родинної взаємодії.

Носій травматичної пам'яті. Персонажі цього типу уособлюють історичну пам'ять корейського суспільства. Їхній життєвий досвід сформований війною, колоніальним минулим, післявоєнною бідністю, індустріалізацією, політичними трансформаціями або особистими втратами. Через індивідуальні історії літніх героїв сучасна проза репрезентує механізми функціонування колективної пам'яті, передачі травматичного досвіду та осмислення національної історії.

Літня жінка як хранителька родинної пам'яті. Жіночі образи старшого покоління займають особливе місце в сучасній корейській прозі. Вони виконують функцію медіаторів між минулим і сучасністю, забезпечуючи спадкоємність сімейної пам'яті, повсякденних практик і моральних цінностей. Водночас сучасні письменники дедалі частіше відходять від традиційної ролі жінки як саможертовного члена родини, звертаючи увагу на її внутрішньому світі та праві на власний життєвий вибір.

Соціально маргіналізований пенсіонер. Художня репрезентація цього типу відображає нові соціальні реалії сучасної Кореї, пов'язані зі зростанням економічної нерівності, втратою професійної ідентичності після виходу на пенсію, соціальною незахищеністю та відчуженням. Завдяки таким персонажам сучасна література порушує проблему невідповідності між традиційним конфуціанським культом поваги до старших і фактичним соціальним становищем значної частини літнього населення.

Персонаж екзистенційного переосмислення. Для цього типу характерним є зосередження на внутрішній рефлексії, переоцінці прожитого життя, особистої відповідальності, сімейних стосунків і власної ідентичності. Старість постає як період не лише фізичного згасання, а й глибокого екзистенційного осмислення, що відкриває можливість внутрішньої свободи, примирення з минулим або формування нових смислів людського існування.

Запропонована типологія має аналітичний характер, адже у більшості сучасних художніх текстів один образ поєднує ознаки кількох типів, що свідчить про поліфункціональність літнього персонажа та ускладнення його художньої структури. Така багатовимірність відображає відмову сучасної корейської літератури від стереотипної моделі старості й засвідчує тенденцію до індивідуалізації художніх образів, у яких особистий досвід, історична пам'ять і соціокультурний контекст утворюють єдину систему смислів.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що образ літньої людини є одним із ключових інструментів художнього осмислення соціокультурних трансформацій сучасного корейського суспільства. Якщо в традиційній конфуціанській парадигмі старість репрезентувалася переважно як символ морального авторитету, родинної стабільності та безперервності культурної традиції, то в сучасній прозі вона набуває значно складнішого семантичного наповнення, поєднуючи історичну пам'ять, екзистенційну рефлексію, соціальну вразливість, самотність, втрату усталених соціальних ролей і прагнення до збереження людської гідності.

Аналіз художніх текстів засвідчує, що сучасна корейська література не заперечує конфуціанську модель старості, а переосмислює її відповідно до нових соціальних реалій. Конфуціанські цінності – синівська шанобливість (효), культ сім'ї та повага до старших – залишаються важливим аксіологічним підґрунтям художнього зображення суспільства, однак дедалі частіше стають опозицією до процесів урбанізації, індивідуалізації, демографічного старіння та трансформації сімейних моделей. Саме ця напруга між традиційною етикою та сучасними соціальними практиками визначає специфіку художньої репрезентації літньої людини у сучасній корейській прозі.

Запропонована типологія образів літньої людини демонструє, що сучасний літній персонаж виконує значно ширші функції, ніж це було властиво попереднім етапам розвитку корейської літератури. Він виступає не лише носієм культурної та історичної пам'яті, а й засобом художнього осмислення кризових явищ сучасності, морально-етичних дилем, міжпоколінних конфліктів і трансформації людської ідентичності. Таким чином, старість у сучасній корейській прозі постає не як периферійна тема, а як один із центральних концептів, через який автори інтерпретують взаємодію особистості, суспільства та культури.

Список літератури:

1. Chivers S. *The Literary Potential of Old Age in Simone de Beauvoir, The Stone Angel, and New Canadian Narratives*: PhD dissertation. Montreal : McGill University, 2000. 273 p.
2. Gullette M. M. *Aged by Culture*. Chicago : The University of Chicago Press, 2004. 267 p.
3. Hepworth M. *Stories of Ageing*. Buckingham: Open University Press, 2000. 143 p.
4. Woodward K. Telling Stories: Aging, Reminiscence, and the Life Review. *Journal of Aging and Identity*. 1997. Vol. 2, No. 3. P. 149–163.
5. 김보민. 한국 현대 노년소설 연구: 박사학위논문. 김해 : 인제대학교 대학원, 2013. 187쪽.
6. 김병익. 노년소설 침묵 끝의 소설: 노년과 중년기 작가의 변모와 기대. 한국문학. 1974. 제4월호. 304–306쪽.
7. 박완서. 너무도 쓸쓸한 당신. 서울:창작과 비평사, 1999.
8. 서정자. 하강과 상승, 그 복합성의 시학.한국문학에 나타난 노인의식. 서울: 집문당, 1985. 45–68쪽.
9. 오준심. 한국 문학작품에 나타난 노인문제 유형 연구: 박사학위논문. 천안: 백석대학교, 2009. 213쪽.
10. 왕예나, 김미영. (2026). 역사적 폭력의 트라우마와 포스트메모리의 가족서사. 최은영의 『밝은 밤』과 장웨란의 『고치』 비교연구. 동아시아문화연구, 105, 143-176쪽.

Nalimova A. O. THE IMAGE OF THE ELDERLY IN CONTEMPORARY KOREAN PROSE: BETWEEN THE CONFUCIAN TRADITION AND THE NEW ETHICS OF AGING

This article examines the representation of the elderly in contemporary Korean prose through the lens of the transformation of the Confucian value system and the emergence of a new ethics of aging. The relevance of the study is determined by the transformation of family structures, the weakening of traditional intergenerational relationships, and the reconsideration of the social role of older adults resulting from demographic changes and the rapid aging of the population in the Republic of Korea. These processes are reflected in contemporary Korean fiction, where old age is no longer perceived merely as a biological or social category but emerges as a complex cultural phenomenon.

The aim of the article is to identify the distinctive features of the literary representation of elderly characters in contemporary Korean prose and to explore the interaction between traditional Confucian perceptions of old age and new models of its interpretation.

The findings demonstrate that contemporary Korean literature presents a significant transformation in the image of the elderly person. Whereas traditional Confucian culture associated old age primarily with moral authority, family wisdom, and social prestige, contemporary prose increasingly portrays it through motifs of loneliness, social isolation, the erosion of family ties, the redefinition of personal identity, and the search for new forms of human relationships. At the same time, elderly characters continue to function as carriers of cultural memory, historical experience, and moral reflection.

The scientific novelty of the study lies in its comprehensive analysis of the image of the elderly as a literary construct reflecting the transformation of the moral and ethical values of contemporary Korean society, as well as in the proposed typology of elderly characters in contemporary Korean prose.

Keywords: *contemporary Korean literature, image of the elderly, Confucianism, age studies, literary image, Korean literature.*

Дата першого надходження статті до видання: 24.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026